SOSIALØKONOMEN

1

JANUAR 1964

AV INNHOLDET:

Vestlig samarbeid om vekst

Boligpolitikk i framtida

Aktuell handelspolitikk

Eksamensresultater

I dette nummer:

Økonomisk vekst blir et stadig mer sentralt mål også i de fleste vestlige land. Men det kan være uklart for oss i hvilken utstrekning denne målsetting i praksis virker inn på politikken i de enkelte land. Fra sin stilling som økonomisk medarbeider ved vår OECD-delegasjon har *Finn Molvig* særlige gode muligheter til å vurdere dette spørsmål, og Sosialøkomen bringer et intervju med ham på side 2.

Boligkomitéen, hvor fylkesmann Nils Handal har vært formann og hvor forøvrig de forskjellige politiske partier har vært representert — har nå avgitt sin innstilling med forslag til omlegning av den statlige støtte til boligbyggingen. Disse spørsmål har vært berørt i Sosialøkonomen tidligere — se leder i nummer 8 for 1963 — og vil utvilsomt bli gjenstand for heftig debatt i tiden framover. Vi har derfor funnet det riktig som utgangspunkt for denne debatt å gi en kortfattet oversikt over hovedpunktene i komitéens innstilling.

Tollspørsmål er etterhvert blitt så tekniske og lite oversiktige at de aller fleste som ikke i embets medfør må følge med i disse spørsmål ikke har noen reell sjanse til å danne seg et godt bilde av hva som egentlig skjer og til å vurdere de nyhetsopplysninger som kommer. Vi kjenner ordene «kyllingkrigen» og «Kennedyrunden», men vet vi hva som egentlig ligger i disse uttrykkene? Vi bringer derfor i dette nummer en oversikt over aktuelle handelspolitiske spørsmål av *Haakon Skaarer* som på bakgrunn av sitt arbeid i Tolldirektoratet, Den norske delegasjon i Genéve og Utenriksdepartementet har inngående kjennskap til dette emne.

At statistikk ikke blør, er noe de fleste ikke tidhar grublet mye over. Men ikke desto mindre var dette tema utgangspunkt for et kåseri som *Erik Østberg* holdt i den eksklusive Statistisk forening. På side 14 gir vi også andre anledning til å bli kjent med disse underfundige betraktninger.

Medarbeidere:

Finn Molvig (c. o. 1952), økonomisk medarbeider ved Norges delegasjon ved OECD i Paris.

Haakon Skaarer (c. o. 1947), kontorsjef i Tolldirektoratet.

Erik W. Østberg (c. o. 1945), sekretær ved Oslo kommunes statistiske kontor.

Innhold:

	Side
Om å utrede — leder	1
OECD stimulerer den økonomiske vekst Intervju med Finn Molvig	2
Boligpolitikken i framtida	5
Aktuelle handelspolitiske spørsmål av Haakon Skaarer	8
Månedens uærbødige betraktning	13
Statistikk blør ikke et causerie av Erik Østberg	14
Studentstoff, eksamensresultater	16
Sosiatetsnytt	17

Sosialøkonomen utkommer med 10 nummer pr. år og sendes gratis til medlemmene av Sosialøkonomisk Samfunn.

Redaksjonens adresse: Frederiksgate 3, Oslo

Abonnementspris kr. 30.- pr. år.
Løssalg kr. 3.- pr. nr.

Henvendelser om abonnement og forsendelse rettes til UNIVERSITETSFORLAGET, Nils Juels gate 16, Oslo
Tel. 44 79 00 - Postgiro 15 530

ANNONSEPRISER:

Bakre omslagsside	kr. 300.-
1/1 side	kr. 250.-
1/2 side	kr. 150.-
1/4 side	kr. 90.-
1/8 side	kr. 55.-
1/16 side	kr. 35.-

SOSIALØKONOMEN

TIDLIGERE STIMULATOR

Utgitt av Sosialøkonomisk Samfunn

Redaktører:
EGIL BAKKE ESKILD JENSEN

Redaksjonssekretær: ARNE FAYE *Studentredaktør:* LARS ARESVIK

Nr. 1 - 18. årgang - Januar 1964

Om å utrede

Den frimodige ytring i dette nummer omhandler den offentlige komitéverden. Sosialøkonomen vil peke på et spesielt spørsmål fra dette emne.

I følge Ot.meld. nr. 3 (1963—64) var det pr. 1. juli 1963 i arbeid 157 utredningsutvalg i statsadministrasjonen.

Et vanlig mønster er det følgende: Regjeringen, en statsråd eller embetsverket i departementet har et nytt tiltak, en omlegging av en eksisterende politikk e. l. under overveielse. Ofte, men slett ikke alltid, har disse herrer på et tidlig tidspunkt sogar en ganske presis oppfatning av hovedtrekkene i den påtenkte omlegging.

Første fase er etter innarbeidet praksis å oppnevne en komité. Prinsippet er gjerne at den skal være såkalt allsidig, dvs. at man skal ha med offisielle talsmenn for de forskjellige interesser som gjør seg gjeldende på vedkommende område. I økonomiske saker er det gjerne først og fremst de departementer som saken berører, dernest Industriforbundet, Bankforeningen, Rederforbundet, LO, Bondelaget og alle de andre gamle kjenningene fra organisasjonslivet. På forhånd vet man ofte temmelig godt hvordan de forskjellige offisielle talsmenn vil uttale seg. Komitéens sammensetning kan lett gjøres slik at man så noenlunde vet at dens flertallsoppfatning faller sammen med den oppnevnende myndighets.

Nå kommer annen fase, komitéens arbeid. Arbeidet består ofte i at komitéens formann og sekretær utfører det arbeid som skal gjøres, mens de øvrige medlemmers bidrag ikke sjelden bare består i at de tiltrer formannens syn, eller at de rett og slett formulerer sine særoppfatninger. I enkelte komitéer går mye tid med til å finne runde formuleringer som dekker over en reell uenighet i komitéen, hva nå alltid hensikten måtte være med det. I slike tilfelle må man som leser av innstillingen være kjentmann for å vite på hvilke steder en litt rund formulering dekker over to forskjellige syn.

Komitéens sluttresultat er ofte en enstemmig utredning og tilråding basert på formannens og sekretærens arbeid med tilslutning, eventuelt også råd og vink, fra de øvrige medlemmer. I andre komitéer, som oftest i dem som utreder økonomisk/politiske spørsmål, finner vi en flertallsinnstilling inspirert av komitéens departementale medlemmer, og et mindretallframlegg inspirert av næringsorganisasjonenes offisielle talsmenn i komitéen og med synspunkter som man lett kunne gjette seg til på forhånd.

Vi går nå inn i tredje fase. Komitéens innstilling sendes de interesserte organisasjoner, departementer m. v. til uttalelse. Ikke sjelden sendes komitéinnstillingen til de organisasjoner, departementer m. v. som har hatt sine offisielle talsmenn i komitéen. I slike tilfelle byr denne fasen selvsagt på få overraskelser.

Fjerde fase er vedkommende departements framlegg til Stortinget i saken. Den offentliggjorte proposisjon eller melding utsettes for den alminnelige debatt i presse, organisasjoner m. v., og påny har alle synspunkter i saken full adgang til å la seg høre.

Fortsettes side 3.

OECD stimulerer den økonomiske vekst

FINN MOLVIG

Finn Molvig har i to år gjort tjeneste som økonomisk medarbeider ved den norske OECD-delegasjonen i Paris. Sosialøkonomen har stilt ham en del spørsmål om den økonomiske vekst-politikken i OECD, og i hvilken utstrekning denne organisasjonen har påvirket medlemslandenes økonomiske politikk på dette område. Finn Molvig gir også en del interessante synspunkter på det økonomiske planleggingsapparatet i OECD-landene.

1. *OECD-landenes regjeringer har som kjent gått inn for en 50 prosent øking i landenes samlede nasjonalprodukt i 10-årsperioden 1960—70. Har man inntrykk av at denne målsettingen har skapt større interesse i medlemslandene for vekstproblemer og vekstpolitikk?*

— 50 prosent målsettingen innebar ikke at regjeringene forpliktet seg til noen bestemt økonomisk politikk, bortsett fra en påminnelse om at prisstabilitet og likevekt i de internasjonale betalinger også hører med til OECD's mål. Det ble ikke fastlagt hvordan veksten passende kunne fordeles på landene, bortsett fra at den burde være raskest i de mindre utviklede medlemsland. Heller ikke ble det fastlagt noe program for hvordan veksten burde fordeles ut gjennom 10-året.

Men med målsettingen kom det et stimulerende siktepunkt inn i OECD-samarbeidet. Organisasjonen knyttet sin prestisje til gjennomføringen av en økonomisk vekst innen området på gjennomsnittlig 4,1 prosent i de kommende år, som ligger vesentlig over resultatet fra siste halvpart av 1950-årene. Det brakte diskusjonen om den økonomiske langtidsutvikling mer over i kvantitative termer og bidrog også i noen grad til å bringe de mangeartede OECD-virksomheter inn under et helhetssyn. Og etterhvert har organisasjonen arbeidet seg fram mot en mer konkret definisjon av vekstprogrammet. En permanent arbeidsgruppe har skissert en mulig vekstutvikling for de største medlemsland, samtidig som den har trukket erfaringene fra tidligere år og formulert nærmere de krav målsettingen stiller til den økonomiske politikk.

OEEC hadde ved sin overgang til OECD nådd sitt hovedmål med avviklingen av de kvantitative restriksjoner på den internasjonale handel. Med tollspørsmålene vel forvart i GATT, har tyngden i samarbeidet innen OECD i stigende grad kommet til å ligge på utveksling av synspunkter og erfaringer og faglig utredningsvirksomhet.

Innenfor den generelle økonomiske politikk er det vel bare på det pengepolitiske felt, hvor de 10 største medlemsland møtes regelmessig for å drøfte betalingsbalansespørsmålene, at dette samarbeidet iblant nærmer seg koordinering. Det har derfor neppe noen hensikt å lete etter økonomisk-politiske tiltak i medlemslandene som har sitt direkte utspring i OECD's vekstmålsetting. Påvirkningen tar andre former.

OECD's samarbeid er en en kvern som maler langsomt, men den maler. Gjennom det miljø som er skapt påvirkes 20 lands regjeringsadministrasjoner i en retning som neppe kan være annet enn harmoniserende. Meningsutvekslingen i møter basert på rapporter om utviklingen eller på anbefalinger og utredninger fra sekretariatet eller eksperter setter sikkert spor etter seg. Sekretariatets posisjon er her meget sentral, både ved utvelgelsen av de spørsmål som skal settes under debatt og ved formuleringen av erfaringene. Den harmoniserende og stabiliserende faktor et sterkt og dyktig sekretariat utgjør, er noe jeg tror vi alle bør ha klart for oss når vi diskuterer internasjonalt økonomisk samarbeid. Sekretariatet vil i praksis normalt ha større innflytelse enn det er tillagt på papiret.

På bakgrunn av det jeg har sett gjennom et par år i OECD, tror jeg vi trygt kan si at 50 prosent målsettingen har bidratt til større vekst-«bevissthet» i medlemslandene og til å innføre begrepet vekstpolitikk. Men foreløpig har nok denne påvirkning i det vesentlige begrenset seg til tjenestemannsplanet i medlemslandene.

2. *De forente stater har godt over halvparten av det totale GNP i OECD-området. Betyr denne store vekt at vekstspørsmålet først og fremst sees på som et USA-problem?*

— Det er riktig at den interesse amerikanerne legger i OECD-samarbeidet får avgjørende betydning for organisasjonens slagkraft og rekkevidde. Det kan være verd å merke seg at det nettopp var amerikanerne som var den drivende kraft bak vedtaket om å få en klarere vekstmålsetting inn i organisasjonen. De økonomer de sender til OECD-møtene ligger helt på topp kvalitetsmessig og har klar «policy-making» status. Washingtonadministrasjonens bekymring for veksten i USA's økonomi og landets stilling som det største medlem fører naturlig til at mye av oppmerksomheten i vekstdiskusjonen konsentreres om USA, men også de fire andre store medlemsland: Storbritannia, Frankrike, Tyskland og Italia blir vanligvis grundig analysert. Sekretariatet etterlater sjelden tvil om hvordan det ser på den økonomiske politikk som til enhver tid føres i disse 5 største land. Vi andre tiltrekker oss oppmerksomhet hvis vi har spesielle problemer eller det er trekk i vår politikk som har videre interesse. De små land spiller størst rolle når diskusjonen dreier seg om virkemidlene i den økonomiske politikk, et tema som for tiden blir ofret atskillig oppmerksomhet i en rekke komitéer. Landenes vekstpolitikk, eller mangel på en sådan, er et av de sentrale spørsmål arbeidsgruppen for vekstproblemer beskjeftiger seg med, og også her kommer de små land inn på linje med de store.

3. *Men hvordan skal en egentlig definere vekstpolitikk?*

— Ja, dette skulle jeg gjerne sett jeg kunne gi et greitt svar på. Begrepet er i høy grad uklart, men jeg tror det likevel har sin berettigelse. Det sier i det minste noe om intensjonen bak det kompleks av virkemidler landene benytter seg av. Det sier noe om tyngdefordelingen innenfor de mange målsettinger bak politikken. For intet land kan selvsagt ha som altoverskyggende mål å nå en bestemt vekstrate for GNP. Mange ting kan gå skjevt i økonomien selv med en pen vekstrate, ja, iblant går det kanskje skjevt nettopp av den grunn. Men OECD-målsettingen uttrykker enighet om at samlet *bør* man kunne holde vel 4 prosent gjennomsnittstakt uten å sette stabiliteten i betalingsbalanse og prisnivå i fare. Og jevn vekst i ens eget land er avhengig av jevn vekst i de andre land og dermed har man fått slått fast et gjensidig ansvar for å innrette sin økonomi slik at det

---

Fra side 1.

OM Å UTREDE....

Femte og siste fase er henlagt til nasjonalforsamlingen, som med sine seks partier og tjue fylker og sin komitéforberedelse gir god mulighet for at alle sider ved saken nok en gang blir belyst, innen saken blir endelig avgjort.

En framgangsmåte som her skissert kjennetegnes ved at den er meget arbeidskrevende og tar lang tid. Den gir viktige interessegrupper høve til å uttale seg om saken en rekke ganger.

Det er sikkert mange eksempler på at den innarbeidede utredningsteknikk med de fem fasene er både nødvendig og riktig. Det er ikke ønskelig — og for øvrig sikkert heller ikke mulig — å få vår etterhvert tungrodde administrasjon til å avskaffe denne teknikken. Men i en del tilfelle er den nåværende ordning et nokså innholdsløst ritual. Det sies gjerne at man har to viktige hensyn å ta: en sak skal ha en grundig faglig forberedelse, og alle interesserte skal ha anledning til å uttale seg. Disse hensyn kan nok mange ganger varetas like godt på andre, enklere måter enn i våre komitéer hvor gamle kjente, offisielle talsmenn for forskjellige retninger kommer sammen for å avlevere sine synspunkter som de tilstedeværende allerede kjenner hovedinnholdet av.

Hvorfor ikke gi en godt utrustet enkeltperson eller to i oppgave å lage det første utkast til det nye tiltak som vedkommende statsråd eller embetsverk har i tankene? La f. eks. dette være en dyktig embetsmann fra en annen del av administrasjonen og som ikke er innkjørt i tidligere praksis. Eller la oss f. eks. gå over til å gjøre ekspedisjonssjefer o. l. til disponible utredningskonsulenter i 55—60-årsalderen istedenfor å la dem fortsette å lede avdelinger. (Derved vil man kanskje også bidra til å få litt mer fornyelse i ledelsen av departementenes avdelinger — og skape en noe mer håpefull karriere for de bakenforliggende skikt). Eller hvorfor ikke — formastelig kanskje, men likevel — engasjere dyktige enkeltpersoner utenfor statsadministrasjonens rekker?

Utrederne måtte kunne stå fritt i å rådføre seg med og diskutere med dem som de finner ønskelige. Og mon ikke slike uformelle rådføringer og diskusjoner gir vel så mye som de ferdigsydde offisielle synspunktene som de offisielle talsmenn legger fram i de offisielle komitéer. Etter en slik enmanns- eller tomannsutredning kan vedkommende departement gi innstillingen den nyansering som det måtte ønske, og den kan sendes til alle de organisasjoner som man måtte finne det ønskelig å bringe inn i bildet.

En slik utredningsform har vært brukt ved noen anledninger, bl. a. Gerhard Stoltz om prisstabilitet og Per Kleppe om finanspolitikk, og vi ville tro at disse forsøk skulle gi mersmak.

Vi ville anta at en slik utredningsteknikk fremdeles vil gi full anledning til at alle interesserte organisasjoner m. v. får uttalt seg, og alle faglige hensyn vil kunne varetas.

Det er vårt håp at noen av de ansvarlige embetsmenn i administrasjonen finner vårt forslag verd å overveie, og kanskje utrede nærmere. Men la oss be om at ikke utredningsutvalg nr. 158 blir en stor allsidig sammensatt komité for å utrede utredningsteknikken i statsforvaltningen på grunnlag av en artikkel i Sosialøkonomen nr. 1, 1964. *E. J.*

ikke må renonseres på en rimelig vekst. Den store bøygen i vekstpolitikken, og iblant et virkelig tankekors, er den begrensning som ligger i utenriksbalansen. Også fra denne synsvinkel er det derfor all grunn til å følge med oppmerksomhet og forventning de anstrengelser som nå pågår for å forbedre og utbygge det penge- og kredittpolitiske samarbeidet i den vestlige verden.

Det synes å være alment akseptert innen OECD at et høyt etterspørselsnivå i de enkelte land er nødvendig for økonomisk vekst under normale forhold. En meget stor del av organisasjonens aktivitet er også giret mot mer produktivitetsfremmende faktorer som aktiv arbeidsmarkedspolitikk (dvs. noe meget mer enn det å finne beskjeftigelse til ledige) og bedre og mer effektiv politikk på områder som undervisning, teknisk utdannelse og forskning. Her finner vi etter mitt skjønn noen av OECD's viktigste bidrag til økt vekstpolitisk forståelse. I det hele tatt gir OECD's brede virksomhetsspekter god anledning til å se de økonomiske problemer fra en rekke forskjellige synsvinkler, og det kan vel være en sunn påminnelse for noen og enhver av oss.

4. *Spiller økonomisk planlegging stor rolle i landenes vekstpolitikk?*

— I OECD-diskusjonene om vekstproblemene går stadig begrepet planlegging igjen. Ikke så å forstå at det settes likhetstegn mellom økonomisk vekst og økonomisk plan, men det er i hvert fall et av de hjelpemidler som stadig trekkes fram. Og på bakgrunn av den norske planleggings-debatten har jeg lyst til å utdype dette punktet litt.

La oss først se hvilke OECD-land som i dag har en eller annen form for sentralisert økonomisk langtidsplanlegging. (Begrepet planlegging tatt i vid betydning). La oss holde Jugoslavia, som bare er delvis medlem, utenfor. I alfabetisk rekkefølge ser listen slik ut: Belgia, Frankrike, Hellas, Irland, Island, Italia, Nederland, Norge, Portugal, Spania, Storbritannia, Sverige og Tyrkia. Canada har nettopp opprettet et planleggingsapparat. De eneste som ikke har noe slikt er Danmark, Sveits, Tyskland, USA og Østerrike.

For den sistnevnte gruppen kan det tilføyes at det i den amerikanske presidents økonomiske rapport 1962 ble gitt kvantitative hovedmål for GNP og sysselsetting i 1970. Administrasjonen i Washington benytter seg forøvrig av sitt statistiske apparat for kvantitative prognoser. Den tyske regjerings prinsippielle betenkeligheter overfor økonomisk planlegging må antas å være betydelig redusert i og med offentliggjørelsen av årlige økonomiske rapporter med anslag for kommende år. Kommisjonen i Brüssel lager årlige nasjonalbudsjett for Fellesmarkedet. Også innen OECD gis det nå enkelte anslag for det kommende år. Et annet tegn på den økonomiske planleggings prinsippielle gjennombrudd er den betydning myndighetene i kreditorlandene, medregnet de som ikke selv har funnet grunn til å gå til sentralisert planlegging, synes å tillegge nasjonaløkonomiske planer i de land som ber om økonomisk støtte.

Disse hovedtrekkene i planleggingsbildet reflekterer myndighetenes syn i de forskjellige land. Innen de enkelte land kan det selvsagt være store variasjoner i synet på nytten av dette hjelpemiddel og hvordan det i tilfelle bør utformes. Men hvis man leter etter et enkelt og greitt politisk mønster bak beslutningen om opprettelse og utforming av planleggingsinstitusjonene, tror jeg det skal bli vanskelig å finne det. For bare å gi noen eksempler:

Frankrike, som i dag har den mest omfattende økonomiske planlegging innen OECD, har en regjering som vel må plaseres i den konservative leir. Storbritannia hadde i mange år Labourstyre uten at det førte til noen økonomisk langtidsplanlegging, dette ble innført av en konservativ regjering. Den tyske regjering stiller seg skeptisk til økonomisk planlegging, men det gjør også sosialdemokratene ifølge en partiuttalelse nylig. I Skandinavia har de sosialdemokratiske regjeringer i Danmark, i motsetning til de to andre skandinaviske land, stilt seg tvilende til nytten ved økonomisk langtidsplanlegging for nasjonen under ett.

På den annen side skal det heller ikke med utgangspunkt i vekstresultatene innen OECD bli helt lett å påvise noen klar sammenheng mellom økonomisk vekst og graden og formen av økonomisk planlegging. Cæteris paribus forutsetningen er enklere å håndtere i teorien enn i praksis, og et nærmere studium vil hvirvle opp en lang rekke «spesielle» årsaker bak de enkelte lands resultater. Jeg skal avholde meg fra å forsøke.

Planlegging kan være så mangt. For det første kan den være god eller dårlig. Og det relative innhold av plan, prognose og forutsetninger kan variere. Planleggingsapparatet kan være plasert i forskjellig avstand fra den besluttende politiske myndighet. Planen kan vedtas av nasjonalforsamlingen eller den kan være et mer eller mindre forpliktende vedlegg. Alt dette varierer fra land til land, og heller ikke her er det lett å finne noe enkelt politisk mønster. I Frankrike ligger planleggingsapparatet midt i administrasjonen, men i neppe noe annet land deltar næringslivet sterkere i utarbeidelsen av planene. I Nederland, hvor planleggingen også har tradisjon og prestisje, ligger den utenfor administrasjonen. I Storbritannia ligger planleggingsapparatet enda lenger utenfor, men med en statsråd som formann i rådet og andre som medlemmer. Canada, siste skudd på stammen, har også lagt planleggingen utenfor sentraladministrasjonen og uten regjeringsmedlemmer i rådet.

Jeg skal ikke forsøke å trekke noen omfattende konklusjoner av det foregående, men nøye meg med dette: Økonomisk planlegging spiller stigende rolle i myndighetenes økonomiske politikk ut gjennom hele OECD-området. Denne tendens er ikke så venstreinspirert som mange i Norge synes å tro. Den er uttrykk for de stadig større krav og det større ansvar som kreves av myndighetene på det økonomisk politiske felt — uansett politisk farge, og et stort flertall av regjeringene synes å regne økonomisk langtidsplanlegging som et viktig hjelpemiddel i vekstpolitikken. Den administrative plasering av planapparatet og dets arbeidsform varierer fra land til land og det lar seg ikke lett gjøre å finne noe poli-

tisk mønster bak. Det er mitt inntrykk at det er vanskelig å overføre direkte erfaringene fra et land til et annet.

5. *Er det under OECD's årlige eksaminasjoner sterk interesse for det enkelte lands vekstresultater i forhold til organisasjonens målsetting?*

— De årlige eksaminasjoner og de offentliggjorte rapporter de munner ut i for hvert enkelt land, legger stort sett hovedvekten på konjunkturproblemene, men i det senere er hovedtemaet også ofte valgt av sekretariatet ut fra hva som til enhver tid har interesse i OECD-sammenheng, f. eks. en vurdering av virkemidlene og deres anvendelse siden tilbakeslaget i 1958. Vurderingen av vekstresultatene i forhold til 50 prosent målsettingen blir ivaretatt av arbeidsgruppen for vekstproblemene.

6. *Ansees 50 prosent fortsatt som en realistisk målsetting?*

— Det foreligger ikke noe særlig anslag for resten av 10-årsperioden, men resultatene for de 3 første år og utsiktene for 1964 samsvarer bra med 50 prosent målsettingen. En vekst på om lag 4 prosent pr. år hittil skulle fra et rent aritmetisk synspunkt bekrefte at målsettingen er realistisk.

Markedsforskning

Til vår Markedsavdeling søkes ny medarbeider med høyere teoretisk utdannelse, fortrinnsvis cand. oceon. eller siviløkonom og helst med en del praktisk erfaring, gjerne fra konsulentvirksomhet.

Arbeidsområde vil for det første omfatte utarbeidelse av markedsmessige prognoser for en rekke forskjellige produkter. Vi legger derfor vekt på at den som ansettes kjenner til og har interesse for å arbeide med alle former for statistisk materiale, og samtidig kan gjøre bruk av tildels avanserte prognosemetoder. I denne virksomhet skal vedkommende stå i intim kontakt med spesialister i konsernsentret.

Enn videre omfatter arbeidsområdet fremskaffelse og bearbeiding av markedsdata for en av våre store produktgrupper og utarbeidelse av markedsoversikter som salgslederen kan bruke som grunnlag for sin produkt- og salgspolitikk. Den som ansettes må derfor ha både personlige og faglige forutsetninger for å kunne drøfte markedsføringsproblemer med salgslederen. ● Den rette mann i alderen 25-35 år kan regne med en interessant stilling med gode utviklingsmuligheter. ● Skriftlig søknad med kopier av eksamenspapirer bes vennligst sendt vår personalavd.

PHILIPS

PHILIPS

Sørkedalsveien 6.

BOLIGPOLITIKKEN i FRAMTIDA?

Redaksjonen har latt utarbeide en oversikt over hovedpunktene i innstillingen fra Boligkomiteen. Denne innstilling danner grunnlaget for den vurdering som departementer og Regjering nå skal foreta av bl. a. den offentlige støtten til boligbyggingen.

I. Bakgrunnen for komitéens innstilling.

Resultatene av 1950-årenes boligpolitikk har vært en betydelig bedring av boligforholdene. Det var i 1960 langt flere både ektepar og enslige som hadde egen bolig enn tidligere og samtidig var utstyrsstandarden høyere.

Det var likevel mange familier som i 1960 fremdeles bodde trangt. Selv etter de beskjedne mål for overbefolkning som nyttes av Statistisk sentralbyrå i folketellingen bodde om lag 15 000 husholdninger i overbefolkete leiligheter. Det var også fremdeles mange husholdninger som ikke hadde egen leilighet og i mange distrikter av landet var boligmarkedet preget av stor udekket etterspørsel.

De erfaringene en står igjen med fra 1950-årene tyder på at lave husleier gjennom betydelig offentlig støtte og en omfattende regulering av boligmarkedet ikke er tilstrekkelig til å dekke de boligbehov som har den høyeste sosiale prioritet. I et boligmarked med stort etterspørselsoverskott vil det alltid være presserende sosialpolitiske målsettinger som det er vanskelig å løse. En stor udekket boligetterspørsel vil dessuten virke som en hemsko på de viktige endringer i næringsstruktur og sysselsetting som landet nå er oppe i.

Finansierings- og støtteordningene i boligpolitikken har også hatt viktige konsekvenser for inntektsfordelingen. Gjennom generelle rentesubsidier og lave avdragssatser på lån har folk i statsbankfinansierte boliger hatt forholdsvis lave bokostnader. Utviklingen i forholdet mellom inntekter og bokostnader i de senere år har ført til at de subsidier som staten på denne måten yter i svært mange tilfelle hverken er nødvendige eller ønskelige ut fra en sosial og boligpolitisk betraktning.

Dette kan en si er i hovedtrekkene bakgrunnen for Boligkomitéens vurdering av behovet for en revisjon av låne- og støtteordningen for boligbyggingen. Komitéen satte seg som mål å komme fram til en låne- og støtteordning som gjør det mulig å nå en bedre balanse på boligmarkedet og samtidig ta vare på viktige sosiale hensyn. Komitéen hevder at for å oppnå en rimelig balanse på boligmarkedet er det nødvendig med økt boligbygging samtidig som en får en mer realistisk tilpassing av bokostnadene til inntektsforholdene.

II. Komitéens tilrådinger.

I flere av tilrådingene har komitéen delt seg i et flertall og et mindretall. I denne korte, punktvise

oversikten over de viktigste tilrådingene er flertallets innstilling gitt først og deretter mindretallets dissenser.

Et *flertall* i komitéen går inn for følgende forslag:

A. Finansiering av nye boliger gjennom Statens boligbank.

1. Lånet deles opp i et 1. prioritetslån og et 2. prioritetslån. Boligbanken yter 1. prioritetslån opp til 65—75 prosent av lånegrunnlaget. Prosenten skal variere etter hustype.

   Boligbanken garanterer for 2. prioritetslån som prinsipalt skal dekkes på det private kredittmarked. 2. prioritetslånet skal gå opp til 80—90 prosent av lånegrunnlaget. Under spesielle omstendigheter yter Boligbanken selv 2. prioritetslånet.

2. Egenkapitalen blir etter dette forslaget redusert fra ca. 30 prosent i gjennomsnitt til ca. 20 prosent i gjennomsnitt.

3. Avdragene settes til:
   1. prioritetslånet: 0—5 år avdragsfritt
      6—10 år 0,5 prosent
      11—15 år 1 prosent.
   2. prioritetslånet: 10—15 års annuitet.

   Komitéen har bare satt opp en avdragsplan for 15 år, men regner med at kapitalutgiftene etter det 15. år, når sekundærlånet er innfridd, kan holdes på samme nivå som i det 11. år. Det innebærer en avbetalingsperiode for hele lånet på om lag 40 år.

4. Rentvilkårene:
   1. prioritetslånet: 4½ prosent.
   2. prioritetslånet: Den rentesats som til enhver tid gjelder for 1. prioritetslån på det private pantelånsmarked, for tiden 5 prosent.

5. Rentefrie lån (stønadslån) ytes ikke til nye boliger. Dermed faller også den eneste inntektsgrense som er igjen for lån i statens boligbanker bort.

6. Bindingstid for rente og avdrag settes til 5 år.

7. Det gjennomføres en oppmyking av gjeldende arealbestemmelser.

B. Endringer i betingelsene for eldre lån.

Bindingstid for renter og avdrag for eldre lån er nå:

	Rente	Avdrag
Lån gitt før 1950	25 år	30—40 år
Lån gitt 1950—1956	15 år	15 år
Lån gitt fra 1957	5 år	10 år

1. Nedskrivningsbidrag og stønadslån overføres til rentebærende lån for boliger finansiert før 1957 så snart det er avholdt takst for de boliger som er finansiert før 1952. Disse lån kan fortsatt være rentefrie dersom låntakerne velger å avdra dem med minst 7½ prosent pr. år. Ifølge bestemmelsene må hus finansiert før 1952 takseres før nedskrivningsbidragene overføres til rentebærende lån. For hus finansiert mellom 1952 og 1957 bestemmer Stortinget om nedskrivningsbidragene skal overføres til rentebærende lån.

2. Stønadslån på boliger finansiert etter 1957.

   Avdragene på stønadslånene fastsettes til 3 prosent av det rentebærende lån. Avdragene skal i sin helhet gå til nedbetaling av stønadslånet. Så lenge denne nedbetaling av stønadslånet foregår skal det ikke betales avdrag på hovedlånet.

   Disse stønadslån skal ifølge bestemmelsene avdras når 10 år er gått, men ikke forrentes. Etter at 10 år er gått er også bindingstiden for avdragene for hovedlånet utløpt.

3. Rente for eldre lån settes til samme sats som for 1. prioritetslån til nye boliger, dvs. 4½ prosent, så snart bindingstiden tillater det.

C. Husleiestøtte.

I stedet for den generelle støtte til boliger som er gitt i form av underrente og stønadslån foreslås en behovsprøvet husleiestøtte. Det er meningen at ordningen med husleiestøtte skal gjelde både statsbankfinansierte og privatfinansierte boliger når disse oppfyller visse krav til størrelse og standard.

Det gis husleiestøtte til alle som forsørger en eller flere personer i følgende grupper:

a. Barn under 18 år
b. Personer som er fylt 70 år
c. Ervervsuføre.

konsulent

Statens bygge- og eiendomsdirektorat søker medarbeider for analyser og kalkyler av husbyggingskostnader.

Stillingen byr på interessante og krevende arbeidsoppgaver og ønskes besatt av en **sosialøkonom** eller **siviløkonom** med innsikt i statistiske metoder.

Lønn etter I.kl. 19, begynnerlønn kr. 25.600,— pr. år, topplønn kr. 30.300,— pr. år. Fra lønnen går innskudd til Statens pensjonskasse. Ved ansettelse av særskilt godt kvalifisert søker, kan det regnes med et eller flere alderstillegg allerede fra tiltredelsen.

Nærmere opplysninger ved henvendelse til direktoratet.

Helseattest vil bli forlangt.

Søknader med rettkjente attestavskrifter sendes til

Statens bygge- og eiendomsdirektorat

Wergelandsveien 1, Oslo Dep., innen 15. februar 1964.

Følgende satser er foreslått:

For hus finansiert etter 1965 kroner 240 pr. år pr. person. For hus finansiert før 1965 kroner 180 pr. år pr. person når renten er 4½ prosent og kr. 90 pr. år pr. person når renten er 3½ prosent.

Et *mindretall* i komitéen har dissenser på følgende punkter:

A. Finansiering av nye boliger.

1. Lånet deles opp i et 1. prioritetslån og et 2. prioritetslån med noe høyere rente, men Statens boligbank forutsettes å yte begge lån. Garantiordningen med lån i private kredittinstitusjoner vil dette mindretall ikke godta.

2. Renten på 1. prioritetslån settes til 4 prosent og for 2. prioritetslån til 4½ prosent.

B. Endringer i betingelsene for eldre lån.

Nedskrivningsbidragene på lån gitt før 1957 overføres ikke til rentebærende lån, men avskrives for godt.

C. Husleiestøtte.

Med lavere rentesats og dermed lavere bokostnader går mindretallet inn for samme satser for husleiestøtte som flertallet.

Et medlem av komitéen har foreslått å sette renten på 1. prioritetslån til 5 prosent og på 2. prioritetslån til 5½ prosent.

III. Hovedpunkter i komitéens argumentasjon.

Når det gjelder forslaget om den nye garantiordning for 2. prioritetslån mener flertallet i komitéen at Statens boligbank fortsatt bør dekke det vesentligste av finansieringsbehovet, mens statens kapitalbehov bør reduseres ved å trekke inn private sekundære kreditter som også nå dekker en stor del av egenfinansieringen. Kravet til kapitaltilførsel fra staten til Boligbanken vil i alle tilfelle måtte øke på grunn av mindre egenkapital og økt omfang av boligbyggingen. Flertallet har ment at statsgaranterte, relativt kortsiktige sekundærlån skulle ligge vel til rette for mange private kredittinstitusjoner og at dette for en stor del vil være midler som ellers vanskelig lar seg kanalisere til Statens boligbank. Statens boligbank må imidlertid kunne yte 2. prioritetslån når det viser seg at lånsøkeren innen rimelig tid ikke har fått dekket lån på det private marked.

Mindretallet går imot forslaget om garanterte 2. prioritetslån som skal tas opp på det private kredittmarked, fordi de mener at det er en stor fordel for de boligsøkende fortsatt å kunne henvevde seg til bare *en* bank. Det ville, etter mindretalles mening, være et tilbakeskritt å forlate det offentlige totalfinansieringssystem. Denne fraksjon mener videre at det er den alminnelige kapitalknapphet i Norge som er hovedproblemet for boligbyggingen og ikke hvorledes denne kapital kanaliseres. De vil ikke være med på en reform som overfører statens kapitalproblemer til de boligsøkende.

sekretær og kasserer

Stillingen som sekretær og kasserer i Sosialøkonomisk Samfunn blir ledig fra 1. april 1964. Stillingen er en deltidsstilling, og den blir lønnet med kr. 5.000.— pr. år.

Nærmere opplysninger om stillingen og arbeidsområdene kan fåes ved henvendelse til den nåværende sekretær, Erik W. Østberg, tlf. 67 67 85 eller formannen H. Hanssen-Bauer, tlf. 44 79 80.

Eventuell søknad sendes, innen 29. februar, til

SOSIALØKONOMISK SAMFUNNS HOVEDSTYRE

Postboks 237 — Oslo Sentrum — Oslo 1

Når det gjelder forslaget om høyere rente for lån i Statens boligbank, peker flertallet på at en bør komme bort fra generelle stønader i boligpolitikken. En heving av husleiene gjennom økte rentesatser kan foretas uten at det oppstår sosial skadevirkning om en samtidig innfører en behovsprøvet husleiestøtte.

Mindretallet godtar at realinntektsøkingen siden 1957, da renten sist ble justert, motiverer en øking i renten, men ikke mer enn til 4 prosent.

Om nedskrivningsbidragene mener flertallet at den støtten som er gitt i form av rentefrie lån før 1957, i særlig grad bidrar til å skape forskjell i boutgifter mellom eldre og nye boliger. Komitéens generelle forslag vil øke denne forskjellen. Bindingstiden for avdrag og rente på eldre lån er slik at det ikke er mulig å heve husleien i nevneverdig grad for de eldste av disse boligene på mange år ennu. Avdragene og forrentning av nedskrivningsbidragene strider ikke mot de vilkår som var satt for slike lån. Flertallet har ment at det er viktigst å få disse lånene avdratt og har derfor foreslåt en alternativ frivillig ordning med 7½ prosent avdrag uten forrentning. Dette forslaget er stort sett i overensstemmelse med hele komitéens forslag for avbetalingsvilkår for stønadslån ydt etter 1957.

Mindretallet som altså går inn for at nedskrivningsbidragene ikke skal overføres til rentebærende lån, mener at låntagerne må ha hatt en velbegrunnet mening om at nedskrivningsbidragene ikke ville bli gjort rentebærende og avdragspliktige. De mener videre at de administrative anstrengelser for å få satt denne overføringen av nedskrivingsbidragene i sving ikke står i forhold til det en får igjen.

Den handelspolitiske debatt i de senere år har vært konsentrert om Det europeiske økonomiske fellesskapet og EFTA. Utenfor de best informerte kretser har man ikke festet seg ved at tollpolitikk og handelspolitikk er noe mer enn CEE og EFTA. Kontorsjef Haakon Skaarer har fra sin praksis i Tolldirektoratet, Utenriksdepartementet og Norges faste delegasjon i Genéve spesielt gode forutsetninger for å orientere om dette.

HAAKON SKAARER:

Aktuelle handels-politiske spørsmål

De liberale tendenser i handelspolitikken som en fra tid til annen hadde i mellomkrigsperioden klarte ikke å motstå det nasjonale press for beskyttelse som en fikk i de enkelte land under dårlige konjunkturer. De handelspolitiske forhold var labile og sterkt preget av de til enhver tid rådende forhold i verdensøkonomien. En hadde heller ikke noen form for forpliktende internasjonalt økonomisk samarbeid som var særlig vidtgående. De enkelte land sto nærmest fritt til å treffe tiltak for å beskytte sine egne interesser. Dette førte til at de land som hadde et variert næringsgrunnlag, ved iverksettelse av handelsrestriksjoner, var i stand til å utvide bredden i sin produksjon enda mer. Mens land med et mer ensidig næringsgrunnlag basert på eksport av råstoffer og lite foredlede halvfabrikata fikk svært få muligheter for å kunne utvikle en foredlingsproduksjon som måtte ligge vel tilrette for dem. Disse land måtte derfor øke sin eksport av råvarer og halvfabrikata. Den foredlingsproduksjon som de klarte å bygge opp ved hjelp av restriksjoner ble vesentlig basert på hjemmemarkedet. De land som hadde de naturlige grunnlag for en variert produksjon slapp billigst ut av beskyttelsespolitikken. Byrden ved å ha høye tollsatser ble for disse land på langt nær så tung som for de land som hadde et ensidig næringsgrunnlag og hvis handel var basert på stor eksport av få varer og import av et stort antall varer. Den restriktive handelspolitikken skapte høyst ulike vekstmuligheter, og forsterket forskjellen mellom det en kan kalle naturlig vekstmuligheter i de enkelte land.

Selv om visse områder av norsk produksjon ble relativt høyt beskyttet var allikevel Norges linje i handelspolitikken å prøve og redusere handelsskrankene. Oslokonvensjonen må betraktes som et initiativ i den retning. Den sterke tyngde Norge hadde i eksport av råvarer og lite bearbeidede halvfabrikata var dels et resultat av proteksjonismen i andre land. Forhandlinger om tollettelser i andre land måtte alt vesentlig finne sted på bilateral basis, og her ble forholdet den sterke mot den svake, og resultatet var svært ofte gitt på forhånd. Dog var bestevilkårsregelen det bærende prinsipp i samhandelen. Det eksisterte et nett av bilaterale bestevilkårsavtaler som var av meget stor betydning særlig for de mindre handelsnasjoner.

Det som i korte trekk er nevnt foran, må en ha som bakgrunn for den aktivitet som Norge har vist i internasjonalt økonomisk samarbeid i krigsårene.

Utviklingen av dette samarbeidet må sees ut fra forholdene slik de var ved slutten av siste verdenskrig. Målsetningen for de enkelte land var raskt å gjenoppbygge næringslivet opp til førkrigsforholdene. De vansker som eksisterte, på varesiden og betalingssiden tvang frem en koordinert løsning av spørsmålene. Samarbeidet har imidlertid fått følger langt utover de grenser det den gang hadde. Det økonomiske og politiske samarbeid en har i dag fører således rett tilbake til det nære etterkrigssamarbeid.

Etter hvert som de aktuelle etterkrigsproblemer ble løst oppsto det selv hos de større land en dypere forståelse for å løse de økonomiske problemer i fellesskap. Dette førte til et økonomisk samarbeid over landegrensene i en ganske uvanlig målestokk i forhold til tidligere tider. Både politiske og økonomiske motiver og den tekniske utvikling gjorde sitt til å forsere arbeidet. Utviklingen gikk mot større produksjonsenheter, relativt billigere produksjon og dermed oppsto det behov for nye markeder, som ble skapt ved internasjonale avtaler.

Om en sammenlikner den nye situasjon med førkrigsforholdene, så er det markante trekk at de avtaler som man nå nådde frem til forpliktet de deltakende lands regjeringer.

Av vesentlig betydning for det internasjonale handelspolitiske samarbeidet har vært opprettelsen av Generalavtalen om Tolltariffer og Handel (GATT), Det Internasjonale Valutafond (IMF), og, for

det økonomiske samarbeid i Vest-Europa, Organisasjonen for Økonomisk Samarbeid og Utvikling (OECD). Under OECD må også nevnes Den Europeiske Betalingsunion (EPU).

GATT har særlig på det tollpolitiske område spilt en dominerende rolle i det økonomiske samarbeide etter siste verdenskrig.

Formålet med Generalavtalen er å heve levestandarden og sikre full sysselsetting, øke realinntekten og fremme utnyttelse av verdens ressurser til beste for alle kontraherende parter. Virkemidlene skal blant andre være å redusere tollsatsene og andre hindringer for varebyttet og å avskaffe all diskriminering i den internasjonale handel. Et bærende prinsipp i avtalen er bestevilkårsregelen. Enhver fordel som et land tilstår et annet land skal uten videre også omfatte enhver annen kontraherende part i avtalen. Arbeidet i GATT har i særlig grad konsentrert seg om avviklingen av de kvantitative restriksjoner og nedbygging av tollsatsene.

Importrestriksjoner skal i prinsippet bare anvendes av land som er i betalingsvansker. Disse land blir regelmessig konsultert av en arbeidsgruppe hvor også det Internasjonale Valutafond er representert. Norge ble konsultert frem til 1960. Etter den tid kunne en ikke lenger påberope seg å være i betalingsbalansevansker, og vi er derfor forpliktet til å avskaffe resten av våre importreguleringer. Selv om et stadig større antall land ikke lenger har betalingsvansker, så eksisterer det fremdeles en rekke importreguleringer. Disse er således i strid med avtalen. Naturlig nok gjelder disse reguleringer særlig jordbruksvarer.

GATT er allikvel mest kjent for sitt arbeide med nedbygging av tollsatsene. Det er de Kontraherende Parter som selv tar initiativet til forhandlinger om tollreduksjoner. Slike forhandlinger kan etter avtalen føres bilateralt som vare mot vare forhandlinger, eller de kan føres på multilateral basis, alt ettersom de Kontraherende Parter selv måtte bestemme. I slike forhandlinger blir tollsatsene bundet, dvs. at en ikke har adgang til å forhøye dem uten samtykke fra de Kontraherende Parter. For å ivareta lavtoll-landenes interesser har en av forhandlingsreglene vært at binding av en lav tollsats skal være jevnbyrdig med reduksjon av en høy tollsats. Under forhandlingene skal det videre tas hensyn til det enkelte lands og de enkelte næringers behov for tollbeskyttelse, og en skal være særlig oppmerksom på det behov som utviklingslandene måtte ha for å beskytte sin bestående industri, og for å bygge opp nye industrier.

Det har i alt vært holdt fem runder av tollforhandlinger. Den første fant sted i Genéve i 1947. Norge har deltatt i alle forhandlingene. Dessuten har det vært ført særskilte forhandlinger med enkelte land, vesentlig med slike land som etterhvert har søkt om medlemskap.

Den forhandlingsprosedyre som hittil har vært fulgt, er en vare for vare forhandling på bilateral basis. Norge har for sine viktigste eksportvarer oppnådd betydelig tollnedsettelse i andre land. På den annen side har Norge måttet binde en rekke tollsatser for viktige grener av hjemmeindustrien.

I praksis har tollforhandlingene foregått på den måte at de Kontraherende Parter har sendt hverandre lister over de tollkonsesjoner som de ønsker å oppnå. Disse lister er så blitt gjennomgått av de respektive lands myndigheter, og her i Norge har en etter uttalelse fra de berørte næringer kommet frem til hvilke ønskemål som en kan imøtekomme. En har så utformet de endelige tilbudslister til hvert enkelt land. Ved forhandlingenes åpning har det naturlig nok vært en mangel på balanse mellom de enkelte lands tilbud og ønsker, og det har vært forhandlernes oppgave å finne frem til en slik balanse. De tollkonsesjoner som de enkelte land har gitt i årenes løp, er samlet i en såkalt konsolidert liste, og denne listen utgjør en del av Generalavtalen.

De tollsatser som er bundet kan ikke forhøyes før en har ført såkalte kompensasjonsforhandlinger med de berørte land. Det er de Kontraherende Parter som må gi samtykke til slike forhandlinger. Dersom en oppnår slikt samtykke, må en tre i forhandlinger med de land som blir berørt av tilbaketrekningen, dvs. det land som har fått seg tilstått konsesjon og de største leverandørland. Andre land som måtte ha en vesentlig leverandørinteresse har konsultasjonsrett.

Det har i tidens løp vært drøftet forskjellige andre forhandlingsmetoder enn den bilaterale vare for vare metoden. Disse planer har gjerne tatt utgangspunkt i en linjær tollreduksjon, dvs. at alle tollsatser automatisk blir redusert med den samme prosentsats. Tidligere har slike planer ikke fått sterk nok tilslutning. Det skyldes nok vesentlig at den amerikanske administrasjon ikke har hatt så vidtgående fullmakter at USA har kunnet ta del i slike forhandlinger.

Under den siste runde av tollforhandlinger, den såkalte Dillon-runden i 1960, fremsatte det Europeiske Økonomiske Fellesskap tilbud om en 20 prosent linær reduksjon i Fellestariffen og oppfordret de andre land til å fremkomme med et liknende tilbud. Bare Storbritannia fant den gang å kunne følge med. De øvrige land fremsatte alle tilbud for utvalgte varer med ulike tollreduksjoner. Det viste seg at en kombinasjon av den tradisjonelle forhandlingsprosedyre og den linjære metode gikk dårlig sammen. En hadde antagelig oppnådd mer dersom alle land hadde vært i stand til å benytte den linære metode.

Under Ministermøtet i 1961 drøftet man spørsmålet om en ny runde av tollforhandlinger. Det var alminnelig enighet om at disse måtte føres etter den linjære metode, og videre var en enige om at forhandlingene burde omfatte alle kategorier av varer. At en den gang kunne tenke på en ny forhandlingsprosedyre skyldes først og fremst at amerikanerne etter alt å dømme ville komme til å få mere vidtgående fullmakter til å redusere tollsatser enn noen gang før. Dette spørsmål blir berørt senere.

Skal en vurdere hva GATT har utrettet og hva som vil bli gjort må en ha for øye hvordan medlemskapet har utviklet seg. Fra Generalavtalen trådte i kraft i 1947 og frem til i dag har medlemstallet økt betydelig. I alt deltar nå 73 nasjoner i GATT's arbeide. Under de første tollforhandlinger i 1947 deltok det bare 23 land. Nesten alle hørte til gruppen idustriland. I dag er forholdet at ca. 70 prosent av de kontraherende parter hører til gruppen utviklingsland. Av øst-

blokklandene er Tsjekkoslovakia fullt medlem og Polen deltar under en spesialordning. Jugoslavia har foreløpig medlemskap. Denne tilstrømning av utviklingsland har medført at arbeidet innen rammen av avtalen må aktiviseres på en meget bredere front enn tidligere og dels må endre karakter. Utviklingslandene er også interessert i frigjøring av handelen med jordbruksvarer og gir sterk støtte til jordbrukslandene i deres krav om å få løst denne saken.

Når de Kontraherende Parter i 1958 nedsatte tre komitéer som et ledd i arbeidet med å fremme verdenshandelen måtte arbeidet ikke bare omfatte tollreduksjon for industrivarer, men også jordbrukslandenes og u-landenes handelsproblemer.

Komité I tok seg av tollspørsmålene og skulle utarbeide en plan for videre tollreduksjoner (forberedelsene for Dillon-runden). Komité II behandlet handelen med jordbruksvarer og Komité III utviklingslandenes handelsproblemer. Det er fra de to sistnevnte komitéer lagt frem lange og omfattende rapporter som gir en grundig analyse av problemene, men hittil er det ikke gjort noe effektivt for å bedre jordbrukslandenes og utviklingslandenes handelsmuligheter.

Det er de samme tre hovedpunkter; tariffreduksjoner, handelen med jordbruksvarer og utviklingslandenes handelsproblemer, som vil bli de dominerende under de kommende forhandlinger i GATT, den såkalte Kennedy-runden. Kennedy-runden er den største begivenhet som forestår på det toll- og handelspolitiske område i 1964.

Bakgrunnen for Kennedy-runden er de fullmakter som den amerikanske president har fått til å redusere tollsatsene og andre handelsskranker. Ved godkjenningen av Trade Expansion Act fikk den amerikanske president større fullmakter enn noen av hans forgjengere tidligere har hatt. Fullmaktene går i korthet ut på:

a) å fjerne tollen på industrivarer i de tilfelle hvor handelen mellom USA og Fellesmarkedet utgjør minst 80 prosent av verdenshandelen.
b) å redusere de øvrige tollsatser med 50 prosent,
c) å redusere tollsatsene for jordbruksvarer med mere enn 50 prosent etter nærmere vurdering,
d) å fjerne tollen for tropiske produkter,
e) å fjerne tollen helt i de tilfelle hvor den er 5 prosent eller lavere.

Tollnedbyggingen skal skje i like trinn over 5 år.

Under utarbeidelsen av Trade Expansion Act forutsatte amerikanerne at de ville komme til å forhandle med et fellesmarked hvor både Storbritannia og eventuelt andre EFTA-land var medlemmer. Under den forutsetning ville 80 prosent-regelen være viktig. Som situasjonen er i dag, vil den ikke få noen praktiske følger idet det vil være ytterst få varer hvor samhandelen mellom USA og det nåværende fellesmarked utgjør 80 prosent av verdenshandelen. Amerikanerne mener at tollforhandlingene i prinsippet skal omfatte alle varer, men de må for sin del unnta importen av olje som utgjør ca. 12 prosent, samt et fåtall andre varer som er av mindre betydning. (Ca. 1 prosent av totalimporten).

I løpet av 1963 har en arbeidsgruppe under GATT søkt å finne frem til en tollreduksjonsplan. Representantene for CEE inntok lenge en avventende stilling til det amerikanske forslag. Det var derfor naturlig at arbeidsgruppen baserte seg på Trade Expansion Act slik som den forelå. I mai måned kom imidlertid CEE med et nytt forslag som gikk ut på at en under tollforhandlingene måtte ta hensyn til tolldisparitetene. Dette var tenkt gjort ved at en søkte frem til en harmonisering av tollsatsene med tollfrihet for råvarer, 5 prosent for halvfabrikata og 10 prosent for ferdigvarer. Under Kennedy-runden var det så meningen at tollreduksjonene skulle utgjøre 50 prosent av differansen mellom de eksisterende tollsatser og de nevnte idealtollsatser. CEE's bakgrunn for å fremsette et slikt forslag var at om Fellestariffen ble redusert med 50 prosent, så ville den bli en lavtariff, mens USA etter en lignende reduksjon fortsatt ville ha en rekke høye, til dels prohibitive tollsatser. Mulighetene for CEE til senere å oppnå videre reduksjoner i den amerikanske tariffen, ville være meget små. Ellers gikk også CEE inn for at unntakene skulle være færrest mulig.

På Ministermøtet i mai 1963 var det meningen at ministrene skulle ha behandlet en noenlunde komplett tollforhandlingsplan. Da en ikke hadde klart å bli enig måtte ministrene trekke opp retningslinjer for utarbeidelsen av en slik plan. Disse var i korthet følgende:

Forhandlingene skal omfatte alle varer, også jordbruksvarer. Dersom det blir nødvendig for enkelte land å kreve unntak, må disse søkes redusert til et absolutt minimum. Forhandlingene skal videre omfatte også andre hindringer enn de tollmessige. Det skal tas hensyn til tolldisparitetene i de tilfelle hvor vedkommende varer er betydningsfull i samhandelen. Det skal ved vurderingen av forhandlingsresultatet tas hensyn til hvorvidt de enkelte land har oppnådd full resiprositet. Det ble fastslått at det fra utviklingslandenes side ikke skal kreves full resiprositet. For landbruksvarenes vedkommende ble det antydet at problemene også kunne løses ved at en opprettet særavtaler for omsetningen av viktige landbruksvarer som korn, kjøtt og melkeprodukter.

Meningen var at Trade Negotiation Committee (Handelsforhandlingskomitéen) i løpet av høsten 1963 skulle fremlegge en samlet forhandlingsplan på de kontraherende parters høstsesjon. Forhandlingskomitéen opererer med forskjellige undergrupper, hvorav én skulle ta seg av selve tollforhandlingsplanen, en annen skulle ta seg av elimineringen av ikke-tollmessige handelshindringer, en tredje av forhandlingene om jordbruksvarer og en fjerde av forholdene til utviklingslandene. Den mest sentrale av disse komitéer var Tollforhandlingskomitéen, som nærmere spesifisert behandler disparitetsproblemet, størrelsen av tollreduksjonene og unntaksspørsmålene. Her låste arbeidet seg temmelig raskt fast på disparitetsspørsmålet. Komitéen har arbeidet jevnt i hele høst, men har ikke kommet frem til noen løsning. Dette satte da også sitt preg på arbeidet i de andre komitéene og det er ialt gjort svært liten fremgang i tollforhandlingsplanene. Riktignok er det utført et grunnleggende arbeid som har sin verdi for de fremtidige forhandlinger.

De amerikanske fullmakter er, som nevnt før, omfattende. Men de setter ubetinget krav til resiprositet fra de andre industrilands side. Når så den annen store hovedforhandler, Det europeiske økonomiske fellesskap, finner at det ikke kan godta en forhandlingsplan som ikke tar hensyn til tolldisparitetene, så er det klart at det er vanskelig å komme frem til en løsning. Når forhandlingene hittil ikke har gitt noe resultat skyldes dette i første omgang at Kommisjonen som forhandler på vegne av CEE ikke har hatt et komplett forhandlingsopplegg fra sine ministre. Dette har igjen hengt sammen med det at CEE ennå ikke hadde blitt enige om sin felles landbrukspolitikk. Det har i de siste uker av 1963 vært drevet et intenst arbeide i Brussel for å bli enige, og etter de opplysninger som foreligger, ser det nå ut til at man har kommet frem til en løsning for jordbruket og til et opplegg for Kennedy-runden. En kjenner foreløpig lite til detaljene i opplegget. Men det forlyder at det skal være gode muligheter for å komme frem til en løsning på disparitetsproblemene under de drøftelsene som vil ta til igjen i Genéve i januar måned.

Norge har under forhandlingene i tollforhandlingsgruppen gått inn for den amerikanske plan, fordi denne forutsetter de største tollreduksjoner og strengeste unntaksregler.

Unntaksspørsmålene er særlig viktige for Norge. Vi har et relativt begrenset antall eksportvarer og kan således lett rammes dersom våre varer kommer på unntakslisten til våre viktige handelspartnere. Dessuten er vi i den situasjon at CEE betrakter en del av våre eksportvarer som særlig ømfintlige varer i deres egen produksjon. Vi har Dillon-runden i frisk erindring, hvor mange av Liste G-varene som er særlig viktige for Norge var unntatt fra forhandlingene. Dette var årsaken til at Norge ikke forhandlet med CEE den gang.

Landbruksspørsmålene er for oss også vanskelige, særlig fordi de fleste i GATT alltid har sett landbruk og fisk under samme synsvinkel. Forholdet er at i en rekke europeiske land er fiskeribefolkningen og landbruksbefolkningen stilt overfor de samme økonomiske og sosiale problemer. Dette kan føre til en restriktiv holdning når det gjelder handelen med fisk. I motsetning til Norge har disse lands fiskerinæringer muligheter for å ekspandere på sitt hjemmemarked ved hjelp av restriktiv importpolitikk. Vår linje er derfor at fisk og fiskevarer prinsippielt må bli behandlet som industrivarer.

CEE har ennå ikke fastlagt noen felles fiskeripolitikk. Det har relativt høye tollsatser på fisk, men spørsmålet er om dette er den eneste form for beskyttelse som Fellesmarkedet vil få. Dersom det blir etablert et lignendes beskyttelsessystem som for landbruksvarer, så vil alene en reduksjon i tollsatsene ikke være nok til å kunne løse våre eksportproblemer for fisk.

Etter bruddet i Brussel mellom CEE og Storbritannia, så er de kommende tollforhandlinger den eneste mulighet en for tiden ser til å kunne oppnå reduksjoner i CEE's fellestariff. Gjennomføringen av fellestariffen vil medføre at tollbelastningen for norske eksportvarer vil øke med vel 90 prosent ut fra de tidligere anvendte nasjonale satser.

Dersom en under tollforhandlingene kan oppnå en reduksjon på 50 prosent av tollsatsene vil det si at vi gjennomsnittlig vil kunne komme ned på samme tollbelastning som før, men flere av våre viktige eksportvarer som tidligere gikk tollfritt inn på våre hovedmarkeder vil fremdeles bli belagt med toll.

De reduksjoner som en kan oppnå i andre lands tariffer blir ikke av så stor betydning for vår eksport. Fellestariffen vil etter hvert begynne å bli mer og mer merkbar for norsk eksport. Den interne nedbygging av tollsatsene innen CEE er nå 60 prosent. Dette betyr en viktig stimulans for den interne handel. Dertil kommer at den ytre tollmur etter hvert bygges opp. For en rekke varer er Fellestariffen allerede gjenonmført. Fra 1. juli 1963 ble 60 prosent av forskjellen mellom de nasjonale satser og Fellestariffens satser fjernet. Vanskene vil bli ytterligere aksentuert etter hvert som de tollfrie kvotene og kvotene med redusert toll faller vekk.

På den annen side var det klart at vi oppnår ikke tollinnrømmelsene gratis. Det vil av Norge bli krevet full resiprositet, dvs. at vi må være villig til å redusere våre tollsatser med 50 pst. i løpet av fem år. Det er alltid vanskelig å vurdere hvilke virkninger en slik lineær tollnedsettelse kan få for hjemmenæringene. EFTA-samarbeidet gir allikevel en verdifull pekepinn. Trass i akselerert nedbygging av tollsatsene har hjemmeindustrien her i landet klart å omstille seg. Innen ikke så få bransjer har produksjonen ekspandert, og i mange tilfelle begynt å gjøre seg gjeldende på eksportmarkedene. Uten EFTA ville overgangen ha blitt meget hardere. Dette gjelder også for de andre land som er medlemmer av EFTA og for de land som er medlemmer av CEE. Det kan godt være den amerikanske industri som blir satt på den hardeste prøve etter hvert som tollnedtrappingen under Kennedyrunden gjennomføres.

Som nevnt hører ca. 70 prosent av de Kontraherende Parter til gruppen utviklingsland. Dette har satt store og endrede krav til Generalavtalen i de senere år. Den holder neppe lenger mål for å tilfredsstille u-landenes behov for en handelspolitisk avtale. Presset fra disse land om revisjon av avtalen og spesielle løsninger for deres problemer blir stadig større, og industrilandenes problemer kommer mer og mer i bakgrunnen. Angående utviklingslandene er det av den tidligere nevnte Komité III allerede gjort et omfattende utredningsarbide, men det foreligger ennå svært lite av konkrete resultater.

Det er også opprettet en del nye andre komitéer etter press fra utviklingslandene for å løse spesielle sider av problemkomplekset. En rekke utviklingsland lanserte for noen år siden et såkalt aksjonsprogram. Dette besto i at de kontraherende parter skulle forplikte seg til ikke å øke de gjeldende handelshindringer, avvikle de kvantitative restriksjoner, fjerne toll for tropiske produkter og redusere tollen med 50 prosent for halvfabrikata og ferdigvarer fra utviklingslandene i løpet av en treårsperiode.

Senere er det nedsatt en egen arbeidsgruppe for de tropiske produktene, som er kaffe, te, kakao, tropisk tømmer, bananer, oljefrø og vegetabilske oljer. Den har foreslått at toll og kvantitative restriksjoner helt skal fjernes. Selv disse

forholdsvis beskjedne forslag har en ikke kunnet følge. Det viste seg under ministermøtet i vår at CEE ikke kunne påta seg disse forpliktelsene for tropiske produkter. Dette hang sammen med at de hadde klar til undertegning en assosieringsavtale med en rekke afrikanske stater som tidligere hadde vært franske og belgiske kolonier. En viktig forutsetning i denne avtalen var at disse land skulle ha tollfrihet for tropiske produkter i Fellesmarkedet. Dersom CEE ga samme konsesjon til utenforstående utviklingsland ville et viktig element i assosieringsavtalen falle bort. Under ministermøtet kom en derfor ikke lenger enn til å bli enig om avvikling av tollsatsene for te og tropisk tømmer.

I Norge er det for de nevnte tropiske produkter hverken toll eller restriksjoner, men unntak av tollen for vegetabilske oljer.

Angående aksjonsprogrammet ble det på Ministermøtet bestemt at det skulle arbeides videre for å få programmet gjennomført. En ny arbeidsgruppe ble også opprettet. Den skal utrede hva som kan gjøres for utviklingslandene ved tilståelse av preferanser utviklingslandene imellom og mellom industrilandene og utviklingslandene for særlig utvalgte varer.

Det er klart at utviklingslandenes handelsproblemer ikke er bare av tollmessig art. Det er gjentatte ganger hevdet at en virkelig løsning kan en bare komme frem til ved en stabilisering av råvarepriserne, og ved at det skapes lettere eksportmuligheter for såvel halvfabrikata som ferdigvarer. En revisjon av Generalavtalen vil nok være nødvendig for å fremme en løsning av problemene. Det vil også bli nødvendig å forlate konvensjonelle metoder og konvensjonelt tenkesett. En skal imidlertid være forsiktig angående preferansespørsmålet. Bestevilkårsregelen har vært det bærende prinsipp i GATT og i internasjonal handel i mange år. Dette har vært det eneste noenlunde sikre grunnlag for de små handelsnasjoners ekspansjon, og spørsmålet er om ikke utviklingslandene av flere hensyn vil være best tjent med at det ikke skjer noen endring. En uthuling av bestevilkårsprinsippet vil f. eks. lett kunne skape kunstige forutsetninger for utbygging av industri i utviklingslandene. Det er større grunn til å tro at et system med vareavtaler i første omgang vil kunne gi et bedre resultat. Videre må en regne med at Generalavtalen må revideres slik at den på en videre måte enn i dag vil bli egnet til å ivareta utviklingslandenes problemer. Muligens må revisjonen få et slikt utfall at de Kontraherende Parter gis større manøvreringsfrihet til å løse spesielle problemer som måtte oppstå av denne art.

GATT vil i de nærmeste måneder bli satt på en hard prøve. Dersom avtalen skal kunne holde sin posisjon og fremdeles være av betydning for verdenshandelen, må utviklingslandenes problemer løses på en tilfredsstillende måte. Som kjent vil FN's konferanse for handel og utvikling ta til i Genéve i mars d. å. De samme problemer som skal behandles i GATT angående utviklingslandene, vil også bli behandlet på FN-konferansen. Den rivaliserende virkning vil bli ytterligere understreket ved at de 2 konferanser også kommer til å overlappe hverandre i tid. Kennedy-runden starter 4. mai, og Utviklingskonferansen vil være ferdig først 15. juni. Det er en lite heldig situasjon en her har kommet opp i. En kan risikere at utviklingslandenes problemer blir søkt løst, ikke ut fra en økonomisk vurdering, men fra rent politiske betraktninger. Under denne konferansen vil også motsetningene mellom statshandelsland og frihandelsland komme sterkt inn i bildet og konferansen vil få et sterkt politisk tilsnitt og kan neppe forventes å gi en realistisk løsning på handelsproblemene. Det måtte ha vært en riktigere disponering om en hadde fått FN-konferansen etter avslutningen av Kennedy-runden. Derved ville utviklingslandene kunne få større fordel av det press som FN-konferansen utøver i dette spørsmål.

Jeg har lagt stor vekt på U-landenes problemer, da disse trolig i årene fremover til bli de dominerende spørsmål i GATT. Tollforhandlinger på linje med de som har vært ført og på linje med de som vil bli holdt under Kennedy-runden, vil for fremtiden bare interessere en begrenset del av GATT's medlemmer. Det er spørsmål om en mer vil få slike tollforhandlinger i GATT's regi. En må se CEE's steile holdning når det gjelder disparitetsspørsmålet mot denne bakgrunn. Det har stilt spørsmålet om hvilken mulighet en senere har til å få brakt de amerikanske høye tollsatser ned på linje med Fellestariffen, dersom det ikke allerede nå tas hensyn til tolldisparitetene.

For industrilandene er det klart at hvis en kan oppnå 50 prosent tollreduksjon jevnt over under Kennedy-runden, så er dette av fundamental betydning for det fremtidige samarbeid som måtte komme mellom disse. Selv om motsetningene mellom EFTA og CEE ikke bare består i tollmurer, så vil en nedbygging av tollsatsene være et godt grunnlag for en senere europeisk integrasjon.

Da lovforslaget om Trade Expansion Act ble lagt frem for den amerikanske Kongress, understreket president Kennedy at en friere handel over Atlanteren ville føre til en styrkelse og en forening av Vestens ressurser, og at et samlet Europa ville bli sterkt nok til sammen med USA å dele ansvaret for den frie verden.

De amerikanske intensjoner med Trade Expansion Act er ikke bare handelspolitiske, men det er også satt visse politiske forhåpninger til disse forhandlingene. Et gunstig resultat av Kennedy-runden kan gi et godt utgangspunkt for et fremtidig atlantisk samarbeide.

Integrering i Europa og atlantisk samarbeid vil ikke føre til at utviklingslandenes økonomiske utvikling vil komme i bakgrunnen. Disse lands problemer vil antagelig lettere kunne løses dersom man kommer frem til enighet på europeisk eller atlantisk basis. Således synes CEE, slik som forholdene er i dag å ha bedre muligheter for å kunne løse problemene for de assosierte afrikanske land, enn det GATT og FN har for å løse problemet generelt. En oppsplitting av utviklingslandene ved at noen blir knyttet til en handelsblokk, mens andre blir stående utenfor, vil skape alvorlige politiske problemer fordi at vekstmulighetene i disse land blir høyst ulike. Det ser ikke ut til at en med de økonomiske samarbeidsformer en har i dag, er i stand til å løse problemene hverken for industrilandene eller utviklingslandene. Derfor vil det ventelig skje radikale endringer på dette felt i de nærmeste år.

Månedens uærbødige betraktning

I denne spalte gir vi plass for innlegg med uærbødige betraktninger om dette eller hint fra navngitte eller anonyme lesere.

Ved kgl. res. 4. okt. 1963 ble det satt fram en odelstingsmelding om kongelige og departementale komitéer, styrer og råd m. v. pr. 1. juli 1963. Dokumentet ble kort omtalt i enkelte aviser da det ble distribuert, deretter har det glidd over i glemselens land.

Vi vil gjerne hente dokumentet fram fra dette glemselens land. Vi ble i sannhet nokså overveldet over det antall komitéer, styrer og råd som meldingen bærer bud om. Vi ble avvekslende litt imponert over at det virkelig fins så mange komitéer i et så lite land som Norge, men falt etterhvert tilbake til at her må det være *noen* for mange.

Pr. 1. juli 1963 fantes det i alt 788 kongelige og departementale komitéer, styrer og råd. Av disse var ikke mindre enn 631 permanente, mens 157 var utredningsutvalg. Til å bemanne denne gigantiske oppsetning er det medgått i alt 6 550 navn. Når vi sier navn og ikke personer er det fordi komité-arméen i noen grad er bemannet med Tordenskjolds soldater.

Når man går flyktig gjennom personregistret som fyller 91 trykksider!), blir man nemlig slått av hvordan enkelte meget opptatte embetsmenn går igjen i en rekke komitéer. Man spør seg selv om antallet komitéer og antallet oppnevninger er så lavt som mulig sett ut fra ønsket om å la folk få tid til å utføre sitt ordinære arbeid. På tomannshånd med noen av komitéfolket får man inntrykk av at det ofte føles mer som en belastning enn som en nytte for en person å avgi mye av sin tid til komitémøter. Det er ikke lett å se at en slik oppfatning har hatt noen stor bremseeffekt i komitéverdenen.

I en internasjonal organisasjon ute i den store verden hvor alle hilser med håndtrykk, lagde en norsk delegat en rask formel for antall håndtrykk før og etter hvert møte. Den var enkel: antall håndtrykk $= \frac{n(n-1)}{2}$, hvor n = antall komitémedlemmer. Det passer ikke med noe tilsvarende i den norske komitéverden, idet nordmenn som kjent bare trykker hender omkring jul og nyttår. Men det kunne være fristende å foreta en liten utregning på kladden av hvor mange møter 6—8—10 ledende embetsmenn i statsadministrasjonen har med hverandre i alle de komitéer og utvalg hvor de så hyppig går igjen.

I hele statsadministrasjonen finnes det 190 byråsjefer. Idet vi går ut fra at hver komité har tilknytning til et departementalt kontor, finner vi lett at en gjennomsnittsbyråsjef har 4,15 komitéer å holde styr på. Av disse er 3,3 faste utvalg, mens de resterende 0,8 er utredningsutvalg. Gjennomsnittsbyråsjefen har 34 komitémedlemmer å administrere.

Det kan sikkert anføres meget gode og overbevisende argumenter for eksistensen av hver enkelt av de 788 komitéer. For så vidt har det liten hensikt å prøve å gi uttrykk for den oppfatning at dette tallet synes svært høyt. Men vi vil likevel gjerne nytte høvet til å stille enkelte merknader til dette komitokrati som å synes å blomstre så villig.

Det er et gammelt ord som sier at flere kokker jo mere søl. At den oppnevnende myndighet ikke alltid har hatt dette visdomsord klart for seg skulle fremgå av meldingen. Den komité som nylig avga innstilling om folkepensjon hadde 17 medlemmer. Kan man forestille seg 17 kvinner og menn sitte i en komité og utarbeide en pensjonsordning? Kan man forestille seg at en forsamling av størrelse med en liten skoleklasse kan være en operativ komité? For alt vi vet kan det fra denne komité være kommet en utmerket innstilling, det vil i så fall være takket være en god formann, en god sekretær, og enkelte gode komitémedlemmer, men *til tross* for antallet, ikke *på grunn* av det.

For en perifer tilskuer er det vanskelig å finne forklaringen til eksistensen av en del komitéer.

For alt vi vet kan både Det sakkyndige kassasjonsråd til å bistå ved gjennomføring av instruks av 4. november 1961 for arkivbegrensning og kassasjon i statens arkiver og Statens alsutvalg for kaniner være dødelig opptatt av høyst seriøse problemer, men allikevel? Også Landbruksdepartementets Stav- og Tønneråd og Kommisjonen for understøttelsesfondet for de i Krigen blesserte og falnes etterlatte kan være meget nødvendige konstruksjoner for å løse viktige spørsmål, men igjen: allikevel? Vi sier foreløpig ikke mer.

statistikk blør ikke

ET CAUSERIE AV ERIK W. ØSTBERG

«Statistikk blør ikke», står det et sted i Arthur Koestler's «Yogien og kommisæren». Disse ordene satte seg fast i meg da jeg leste dem i 1946. Kanskje vel så mye fordi jeg mente å finne en melodi og rytme i den korte setningen som på grunn av meningsinnholdet. For det er vel sant å si ikke så oppsiktsvekkende. *Det* blir enda tydeligere når en leser fortsettelsen, der det — meget fornuftig — heter: «det er detaljen som teller».

Naturligvis *er* det meget fornuftig. Så fornuftig at det er i ferd med å overskride snusfornuftens grense. Og mon ikke snusfornuft er fantasiens fiende. Kort sagt: «Kan det likevel tenkes at statistikken blør? Noen få, men desto mer minneverdige ganger.

Jeg er ikke så sikker på hva statistikk er. For sikkerhets skyld har jeg kikket i Gunnar Jahns artikkel i Aschehougs leksikon. Der står det noe om at statistikk er en forskningsmetode. Og det skulle ikke forundre meg. La oss likevel forutsette at statistikk har noe med en systematisk gruppering av tallmessige opplysninger å gjøre.

Da må det være basert på statistikk det resultatet en dr. Boyd ved Marylebond Hospital kom til da han — omkring århundreskiftet — veide 652 menns og 715 kvinners hjerne. Hovedresultatet ble at mannens hjerne gjennomsnittlig veier 10 prosent mer enn kvinnens.

Blør det ikke av en sånn statistikk, i det minste for — ikke nødvendigvis det store, men iallfall for det *lille* flertall av menneskene. Er det ikke så oppsiktsvekkende at avisens faktor uvilkårlig griper etter de aller største typene. For ingen er vel et øyeblikk i tvil om at selve igangsettingen av undersøkelsen bygger på den i og for seg selvsagte forutsetningen at stor hjerne betyr høy intelligens, mindre hjerne lavere intelligens. Sier vi ikke: «Det er ikke noen liten hjerne på den karen?».

Nå kan man si at intelligens er ikke alt. Og det lille flertall av menneskene har store muligheter for å søke trøst i den felles skjebne. De kunne også søke til eksempler på den andre siden av kjønnsgrensen og si at Henrik Ibsen etter skoleresultatene å dømme, lå under gjennomsnittet og at Churchills hjerne neppe veier særlig mer enn gjennomsnittskvinnens.. Men likevel. Det er en vond skjebne å være tildelt kjønnsegenskaper som indikerer til intelligensnivå 10 prosent under det annet kjønns.

Mannen som forfattet den artikkelen jeg henter hjernevekt-statistikken fra, var så visst ingen avisfaktor. Kanskje ingen faktor i det hele tatt. Alexander Sutherland innleder sin artikkel i «Nineteenth Century» (her gjengitt etter Kringsjaa, hefte 10, 1900) med følgende sarkasme: «Den mann, hvis forstand er liten, finner en viss tilfredsstillelse i den overbevisning at en kvinnes nødvendigvis må være mindre». Og i likhet med den nevnte dr. Boyd nøyer han seg ikke med det enkle statistiske faktum som var fremkommet på grunnlag av et forhåpentlig absolutt tilfeldig utvalg. Han rører ved den tilsynelatende implisite forutsetning. Dette at kvinnens hjerne gjennomsnittlig veier 10 prosent mindre enn mannens er intet bevis på at kvinnen er mannen underlegen når det gjelder intelligens, hevder han. I så fall måtte elefanten, hvalen og delfinen alle være mye mer intelligente enn endog mannen. Men om en begrenser sammenligningen til den menneskelige rase, kan man konstatere, sier han, at høye menn gjennomsnittlig har større hjerne enn lave, men likevel ikke er mer intelligente. Og — her tyr han igjen til statistikken — over 100 berømte menns høyde var gjennomsnittlig mellom 167,8 cm. og 170,0 cm. og det var ikke en centimeter høyere enn gjennomsnittet for den franske og engelske befolkning.

Jeg vet ikke hvor representative de 100 berømthetene var. På grunnlag av et Oslo-materiale jeg kjenner litt til, stiller jeg meg absolutt skeptisk. Blant 7-klassinger i Oslo viste det seg at gjennomsnitthøyden for elever som ble karakterisert som «over middels i boklige fag» var større enn for dem som fikk karakteristikken «middels» og gjennomsnittshøyden for «middels»-gruppen var større enn for dem som var «under middels i boklige fag». Det gjaldt både gutter og piker. Jeg sier ikke mer.

Men det gjør artikkelforfatteren. «Sammenligningen må åpenbart være forholdsvis», sier han. I dr. Boyds materiale viste det seg at kvinnen har 31¼ grams hjerne for hvert kilo av legemets vekt. Den gjennomsnittlige mann kunne ikke oppvise mer enn fattige 29⅜ gram. Mannen ble brått 6 prosent underlegen.

Så tror kanskje noen at det blødende kvinneflertall kan gi seg over til den jublende triumf. Å nei, da. I forhold til sitt legemes vekt har mindre dyr *alltid* større hjerne enn større dyr, og i forhold til sin vekt har et lite barn fem ganger så stor hjerne som sin far. Artikkelforfatteren sier uttrykkelig far.

Andre medisinere drømte om å komme frem til den *fullkomne* metode. En enkelt foreslå å sammenligne hjernens og lårbenets vekt. Artikkelforfatteren mener det er god grunn til å tro at det er mer relevant å ta utgangspunkt i hjernens overflate. Han drøfter dette lenge og inngående, men kommer bare frem til en presisering av startpåstanden: «Hvorledes eller hvor man enn anstiller undersøkelsen, viser det seg alltid at når menn og kvinner er av like høyde eller like vekt har mennene omtrent 10 prosent mer hjerne enn kvinnene».

Men til slutt kommer så den egentlig helt avgjørende advarselen: «Ved siden av kvantiteten må man dog ikke glemme at også kvaliteten øver en viss innflytelse». De kvalitetskriterier som skulle gjøre det mulig å belyse dette spørsmålet statistisk søker herr Sutherland forgjeves etter. For oss ligger det nær å tenke på den omtvistede IQ. Sluttsatsen blir unek-

telig: Mannen har *mer* hjerne, men har han bedre hjerne?

Statistiske analyser har en kjedelig tilbøyelighet til å ende med et spørsmål. I beste fall med et nytt spørsmål. Spørresetninger blør vanligvis ikke særlig lett. Avisoverskriftene kunne ha nøyd seg med den kjennsgjerning at mannen har 10 prosent mer hjerne enn kvinnen. *Det* blør. Statistikeren må føye til — og med like store typer —: Vi vet ikke om han har 10 prosent bedre hjerne. Vi vet ikke om han har bedre hjerne i det hele tatt. Men dermed stopper blødingen momentant. Nyheten er avdramatisert.

Statistikk er en forskningsmetode, sier leksikonet. Men da må statistikk åpenbart være 2 ting. For vi har da virkelig noe som heter Norges offisielle statistikk. Og det må antas å være en samling resultater — som muligens kan være fremkommet ved hjelp av en forskningsmetode, men som vel i første rekke er et forsøk på å kaste litt lys over en virkelighet som de folkevalgte, forvaltningsorganene, bedriftene, enkeltmenneskene — ellers ville ane, men ikke kjenne.

Det er en alminnelig oppfatning at blodet strømmer uhyre tregt når virkeligheten fremstilles statistisk med alle sine avvikelser, forutsetninger, nyanser. For elskeren — ja, her tenker jeg altså på statistikkelskeren — blir virkeligheten gjerne mer blodfull på veien fra enkelttilfellet til den ydmyge plass i tabellene. «Vi makter ikke å favne hele prosessen med vår oppmerksomhet», sier Koestler, «vi kan bare innstille denne oppmerksomhet på små biter av virkeligheten». Jeg tror ikke det. Er det en oppgave statistikken kan fylle, må det nettopp være den å tvinge vår oppmerksomhet bort fra virkelighets*biten* over i virkelighetsfylden.

Eilert Sundt viste veien. (Hvorfor i all verden har forresten ikke en norsk sosialøkonom biografert Eilert Sundt). Han nøyde seg såvisst ikke med å oie seg over det enkelttilfelle som det ganske riktig kan blø livlig av, men som oftere avsetter en lett sentimental beklagelse (Er det ikke forferdelig, da?) enn den aktivt pregede reaksjon. Det blør blekt blod.

Eilert Sundt gikk rakt på virkeligheten. Han ville ha følt en dyp og inderlig forakt for en ukebladpresentasjon av den vanskeligstilte arbeideren på Ruseløkkbakken. Sundt nøyde seg ikke med prat. Han intervjuet arbeideren systematisk, satte ham på plass i sitt tabellverk, og gikk videre. Det var nytt og dristig å gjøre det sånn. Det gikk på tvers av konvensjonell individualhumanisme. Det kunne virke dødt, grått, kjedelig, følelsesløst. Men det var Eilert Sundt som maktet å åpne folks øyne for en virkelighet som de inntil da hadde betraktet som kjedelige enkelttilfelle. Det var Eilert Sundts statistikk som fikk det til å blø, blø friskt og rødt. Det hender at den abstrakte, nyansefylte statistiske sannheten likevel forteller så klart at den blør.

Det påstås at originalversjonen av den forslitte morsomheten om at det finnes tre slags løgn, alminnelig, grov løgn og statistikk, skyldes Disraeli. I så fall er det en av de mest løgnaktige påstander som er slynget ut i Det britiske parlament.

Statistikken har til en viss grad skiftet karakter ved siden av det er blitt noe mer av den etter Eilert Sundt. Estimeringer, programmering, modeller, prognoser, EDB-maskiner er blitt — om ikke nettopp poprefreng, så iallfall kjennetegnet på modernismen innen statistikken. Det hele blir lett noe løsere når man ikke begrenser seg til å registrere, og abstraksjonen kan gå så langt at resultatene ikke umiddelbart appellerer til kollektiv bløding. Men N. O. S. viser at registreringen stadig er en viktig oppgave.

Eilert Sundt presenterte statistikken uten staffasje. Byråets publikasjoner tyder på at statistikkprodusentens innstilling har endret seg lite på dette punkt. Man kunne fristes til å trekke frem et Nils Kjær-ord: «Vinteren føles som en festtid. Den minste smule solvarme gjør en gjennomsnittlig nordmann døsig og mistrøstig». Forakten for farger og illustrasjoner er typisk for norske og andre puritanske nasjoners statistikkpublikasjoner. Kunne man ikke en sjelden gang nedlate seg til å la statistikken blø så det syntes?

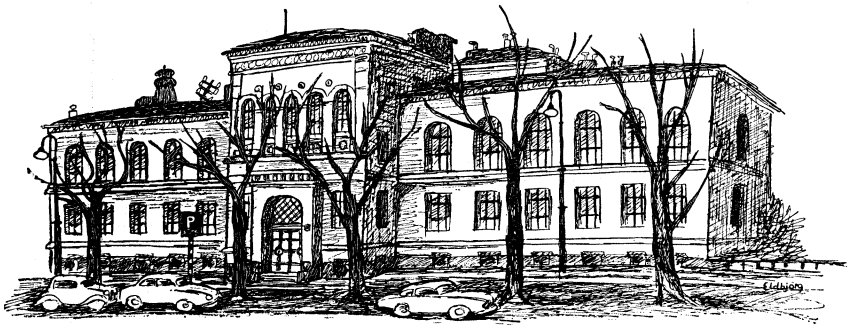

EKSAMENSRESULTATER

Sosialøkonomisk embetseksamen 1. avdeling, ny ordning, høsten 1963.

Navn	Økonomisk avsnitt				Statistisk avsnitt			Hovedkarakter Exam. oecon.
	Teoretisk økonomi	Næringsøkonomi	Sosiallære	Muntlig gjen. snitt	Teoretisk statistikk	Anvendt statistikk	Muntlig gjen. snitt	
Larsen, Johan Torstein	2,55	2,75	2,60	2,55	2,55	2,85	2,90	2,67
Lykke, Knut Henning	2,65	2,50	2,75	2,53	2,60	2,35	2,50	2,55
Saunes, Håvard Bjørndal	2,95	2,95	2,65	2,62	2,95	2,70	2,68	2,77
Skaar, Magne Neli	2,50	250	2,65	2,50	3,25	2,50	2,78	2,60
Aandahl, Svein	2,85	2,90	2,95	2,85	2,95	2,65	2,80	2,85
Wathne, Egil	2,75	3,05	3,00	2,57	2,60	3,10	2,70	2,81
Vale, Per Halvor	2,35	2,55	2,45	2,33	2,70	2,75	2,65	2,53
Aare, Thor	2,90	2,90	2,90	2,45	3,15	2,85	2,95	2,84
Andersen, Erling Sverdrup	2,35	2,50	2,30	2,35	2,40	2,70	2,63	2,45
Blindheim, Stein	2,80	2,70	2,75	2,75	2,85	2,80	2,80	2,78
Dahl, Hans Erik	2,50	2,50	2,70	2,45	3,00	2,70	2,70	2,64
Einarsen, Einar Ødegård	3,00	2,85	2,55	2,77	2,80	2,90	2,73	2,80
Gravløkken, Bjørn	2,65	2,70	2,75	2,70	2,80	2,75	2,60	2,71
Heir, Johan Henrik	2,75	2,85	2,80	2,75	2,65	2,90	2,75	2,78
Johansen, Finn-Arne	2,65	2,95	2,75	2,85	2,60	2,70	2,70	2,75

Sosialøkonomisk embetseksamen 2. avdeling, gammel ordning, høsten 1963.

Navn	Teoretisk økonomikk	Sosiallære	Næringsøkonomikk	Penge- og kredittlære	Bedriftsøkonomi	Off. økonomikk	Spesialoppgave	Muntlig gj.sn.	Embetseks. karakter
Madsen, Bjørn Vidar	2,85	2,80	2,75	3,00	3,15	2,70	2,70	3,00	2,85
Myhr, Nils Erik	2,75	2,70	2,80	3,10	2,65	2,80	3,20	2,75	2,85
Sand, Ulf Oscar	2,65	2,50	2,75	2,85	2,50	2,45	2,40	2,50	2,55
Hansen, Thomas	3,30	2,75	2,80	3,05	3,10	2,90	2,80	2,70	2,90
Joranger, Melchior	2,45	2,30	2,65	2,75	2,40	2,60	2,45	2,70	2,60
Kvalheim, Alfred	2,85	2,35	2,80	2,70	2,55	2,60	2,50	2,40	2,50

Sosialøkonomisk embetseksamen 2. avdeling, ny ordning, høsten 1963.

Navn	Teoretisk økonomi A	Teoretisk økonomi B	Nærings-økonomi	Penge- og finanslære	Selvvalgt fag	Muntlig gj.sn.	Embetseks. karakter
Østby, Ivar	2,25	2,45	2,50	2,80	2,25	2,36	2,49

Sosi-A-tetsnytt

Erik Himle (c. o. 1948), handelsminister, er utnevnt til samferdselsminister.

Erik Ribu (c. o. 1947), handelsråd ved ambassaden i London er utnevnt til statssekretær i samferdselsdepartementet.

Johan Skutle (c. o. 1949), underdirektør i Handelsdepartementet, er utnevnt til handelsråd ved ambassaden i London.

Sverre Frogner (c. o. 1953), personlig sekretær for lønns- og prisministeren, går tilbake til sin stilling som kontorsjef i Tolldirektoratet.

Av kandidatene fra høsten 1963 har:
Alfred Kvalheim og *Ulf Sand* begynt som førstesekretærer i Planavdelingen i Finansdepartementet og *Melchior Joranger* som førstesekretær i Økonomiavdelingen i Finansdepartementet. *Ivar Østby* og *Thomas Hansen* har begynt i Statistisk Sentralbyrå.

STUDENTREDAKTØR

SØKES TIL

SOSIALØKONOMEN

Stillingen som studentredaktør er ledig. Interesserte bes henvende seg:

Kontorsjef Eskild Jensen,
Norsk Utviklingshjelp, Fr. Nansens plass.
Tlf. 42 23 24.

eller

Byråsjef Egil Bakke,
Finansdepartementet — Tlf. 33 56 70.

— SE FORØVRIG OPPSLAG i FREDERIKSGATE.

TRANSPORT

SPESIALUTDANNELSE
PÅ FAGOMRÅDE
I VEKST

SAMFERDSELSDEPARTEMENTET har stilt midler til rådighet for spesialutdannelse av unge, kvalifiserte personer med interesse for ett eller flere av fagområdene veg- og trafikkteknikk, bildrift, jernbanedrift, kystfart, luftfart og samordning av trafikkopplegg og investeringer. ● Spesialutdannelsen vil ligge best til rette for

GEOGRAFER
INGENIØRER
ØKONOMER

Studieprogrammet legges opp i samsvar med den enkeltes utdannelse, erfaring og interesse og vil kunne omfatte litteraturstudier, studieopphold i inn- og utland, kurser og selvstendig arbeid i et faglig miljø.

Utdannelsestiden er 1-2 år, og kandidatene vil få dekket sin lønn og spesielle utgifter til reiser, utenlandsopphold etc.

Søknad sendes til **TRANSPORTØKONOMISK INSTITUTT**
Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Forskningsråd
STASJONSVEIEN 4 — OSLO 3 — TELEFON 60 82 80.

SØKNADSFRIST 1. MARS 1964

Søknadsskjema og nærmere opplysninger om opplæringsordningen fåes ved henvendelse til Transportøkonomisk institutt, sekretariatene på høgskoler og universiteter og hos samferdselskonsulentene. Utenlandsstudenter ved henv. til ANSA's tillitsmenn.

TRYKK:
BR. TENGS – OSLO